

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุน
สวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ: กรณีศึกษาอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

สวัสดิการชุมชน เป็นกิจกรรมซึ่งแสดงถึงความเอื้ออาทรดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ซึ่งมีรูปแบบหลากหลาย แต่ยังมีกลุ่มผู้ยากลำบากในชุมชนที่ยังเข้าไม่ถึงบริการทั้งสวัสดิการจากชุมชนเองและจากภาครัฐ จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ : กรณีศึกษาอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน และเพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์ผู้ยากลำบาก
2. ศึกษาแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการแก่กลุ่มผู้ยากลำบาก
3. ทดลองปฏิบัติตามรูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการแก่กลุ่มผู้ยากลำบากในชุมชน
4. ประเมินผลเบื้องต้น และพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการแก่ผู้ยากลำบาก และ
5. สังเคราะห์ข้อมูลและถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้ยากลำบากในพื้นที่อำเภอปากพะยูน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ

1. ผู้นำชุมชน/ ผู้นำท้องถิ่น
2. ผู้นำกลุ่มกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และ
3. สมาชิกกลุ่มกองทุนต่าง ๆ ใน จำนวน 65 หมู่บ้าน 7 ตำบล เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยการจัดเวทีประชาคมเพื่อตอบโจทย์วิจัย

เริ่มต้นด้วยการจัดประชุมผู้นำชุมชนระดับอำเภอเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของโครงการฯและวางแผนการจัดเวทีระดับตำบล ซึ่งสรุปว่า **เวทีครั้งที่ 1** เพื่อค้นหารายชื่อผู้ยากลำบากของทุกตำบลและเทศบาลตำบล ที่ชุมชนต้องการช่วยเหลือ จำนวน 8 เวที **เวทีครั้งที่ 2** เพื่อยืนยันรายชื่อของผู้ยากลำบากจำนวน 4 เวที โดยรวม 2 ตำบลต่อ 1 เวที ก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ยากลำบาก รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลสวัสดิการชุมชนโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ผู้นำกองทุน ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น

เวทีครั้งที่ 3 เพื่อหาแนวทางบูรณาการกองทุนสวัสดิการชุมชน/การก่อตั้งกองทุนฯ โดยจัดจำนวน 7 เวที **เวทีครั้งที่ 4** ประชุมผู้นำชุมชน และผู้นำกองทุนต่าง ๆ ทั้ง 7 ตำบล เพื่อทบทวนผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา และร่วมกันพิจารณาแนวทางที่จะดำเนินการต่อไป หลังจากนั้นได้**ประชุมภาคส่วน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอ** เพื่อรายงานผลการวิจัยให้ทราบ และเพื่อรับทราบข้อเสนอแนะและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ส่วนขั้นตอนสุดท้ายเป็นการจัด**ประชุมหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด** เพื่อรับทราบผลการวิจัย และแสวงหาแนวทางการดำเนินกิจกรรมกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้ยากลำบากให้ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า

1. **สถานการณ์ผู้ยากลำบากตามทะเบียนรายชื่อของสำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดพัทลุง** จำนวนทั้งสิ้น 1,340 ราย ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงาน 14 หน่วยงาน จำนวนรวมทั้งสิ้น 387 ราย ผู้ยากลำบากที่ได้จากการค้นหาในเวทีประชาคม และจากการสัมภาษณ์ตามวิธีดำเนินการวิจัย จำนวน 968 ราย โดยเรียงลำดับจำนวนสูงสุดคือผู้สูงอายุ ผู้พิการ เด็กกำพร้า/ถูกทอดทิ้ง และสตรีหม้ายตามลำดับ ส่วนประเภทอื่น ๆ มีจำนวนเพียงเล็กน้อย ผลการศึกษา**ข้อมูลสวัสดิการชุมชน** ของอำเภอปากพะยูน พบว่า เป็นกลุ่ม/กองทุน ที่จัดสวัสดิการสำหรับสมาชิกของกลุ่ม/กองทุน เท่านั้น ยังไม่ได้มีการจัดสวัสดิการเพื่อผู้ยากลำบากโดยตรง กลุ่ม/กองทุนดังกล่าว มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 207 กลุ่ม/กองทุน

2. **ผลการศึกษารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการแก่กลุ่มผู้ยากลำบากในชุมชนพบว่า** การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีอยู่เพื่อช่วยเหลือผู้ยากลำบากนั้น โดยพื้นที่นั้น เป็นไปได้ยาก เพราะการบริหารงานของกองทุนดังกล่าวส่วนใหญ่ยังไม่เกิดผลประโยชน์ที่ชัดเจน ยกเว้นตำบลเกาะหมากที่สามารถบูรณาการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านได้ระดับหนึ่ง รูปแบบที่ควรจะเป็นและควรดำเนินการต่อไป คือ การก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้ยากลำบากโดยชุมชนเองขึ้นมาก่อน เป็นการสร้างฐานกองทุนไว้รองรับความช่วยเหลือด้านเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งการรองรับการบูรณาการกองทุนสวัสดิการต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อผู้ยากลำบากที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทุกตำบลจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อผู้ยากลำบากระดับตำบล โดยกำหนดชื่อกองทุน คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุนและกำหนดแผนการจัดกิจกรรมระดมทุนที่หลากหลาย

3. **ผลการทดลองปฏิบัติตามแผนจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อผู้ยากลำบาก** พบว่า ตำบลปากพะยูน และ ตำบลอนประดู่ มีการจัดกิจกรรมระดมเงินทุนแล้ว

ตำบลเกาะหมาก ตำบลเกาะนางคำ และ ตำบลอนทราย มีการระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธา ส่วน ตำบลหารเทา และตำบลฝาละมี ยังไม่ได้ดำเนินการกิจกรรมระดมทุน

4. การประเมินผลเบื้องต้น และการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการแก่ผู้ยากลำบากในชุมชน พบว่า รูปแบบการบูรณาการกิจกรรม เพื่อจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อ ผู้ยากลำบากเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองท้องถิ่น และเป็นไปได้ที่จะมีการบูรณาการกองทุนสวัสดิการอื่นเข้าสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นใหม่โดยเฉพาะเจาะจงนี้

5. ผลการสังเคราะห์ข้อมูลและถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการดูแลช่วยเหลือผู้ยากลำบากในพื้นที่อำเภอปากพะยูนพบว่า รูปแบบการดูแลผู้ยากลำบาก มี 3 ลักษณะ

- การดูแลโดยชุมชน ได้แก่ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อผู้ยากลำบากระดับตำบล ซึ่งเกิดจากบูรณาการความร่วมมือของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้นำท้องถิ่น จัดตั้งและบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้ยากลำบาก โดยหลักและกระบวนการพัฒนาชุมชน ที่ชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิน และร่วมรับประโยชน์ ชุมชนจะเกิดการเรียนรู้ในการแสวงหาทรัพยากรสนับสนุน กองทุน และแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง และ กลุ่ม/กองทุนสวัสดิการชุมชนอื่นๆ ที่เอื้อประโยชน์เฉพาะสมาชิก กลุ่ม/กองทุนลักษณะนี้ ปัจจุบันยังไม่มีส่วนร่วมดูแลผู้ยากลำบากอย่างเป็นระบบ

- การดูแลโดยภาครัฐ เป็นการสนับสนุนงบประมาณของหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และ ส่วนกลาง เท่าที่ดำเนินการอยู่ ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานประกันสังคมจังหวัด และโรงพยาบาลปากพะยูน ส่วนกลาง ได้แก่ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- การดูแลโดยภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิ ต่าง ๆ และองค์กรเอกชนๆ

การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้ยากลำบากจากเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนสวัสดิการอื่น ๆ ในระดับอำเภอ ของอำเภอปากพะยูน มีความเป็นไปได้้น้อยมาก เนื่องจากการบริหารจัดการของแต่ละกองทุนไม่ได้เป็นแนวเดียวกัน แต่อาจดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ

1. จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้ยากลำบากระดับตำบล โดยบูรณาการความร่วมมือจากผู้นำกองทุนสวัสดิการต่างๆจากทุกหมู่บ้าน บริหารจัดการในรูปคณะกรรมการ นำไปสู่การบูรณาการเครือข่ายระดับอำเภอต่อไป

2. จัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อผู้ยากลำบากระดับหมู่บ้าน จากทุนสาธารณประโยชน์ของกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน บริหารจัดการในรูป คณะกรรมการ นำไปสู่การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการเพื่อผู้ยากลำบากระดับตำบล และอำเภอได้เช่นเดียวกัน

องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการดูแลผู้ยากลำบากในพื้นที่อำเภอปากพะยูนที่ได้จากการเสวนา รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับอำเภอและระดับจังหวัด คือ

1. แนวทางการช่วยเหลือผู้ยากลำบาก โดยการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้ยากลำบากต้องมีความชัดเจน และควรเป็นการบูรณาการโดยคนในชุมชนจากกองทุนที่มีในชุมชน ทั้งนี้อาจไม่จำเป็นต้องจัดตั้งกองทุนใหม่ หากชุมชนมีศักยภาพเพียงพอในการบูรณาการเครือข่ายกองทุนดังกล่าว

2. การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้ยากลำบากระดับอำเภอจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ กองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้ยากลำบากระดับตำบลทุกตำบล มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยการบริหารจัดการของคณะกรรมการที่มีศักยภาพสูง